

Municipiul Sfintu Gheorghe
STUDIU ISTORIC ȘI DE DEZVOLTARE URBANĂ

BIROUL DE ARHITECTURA S.C. ATELIER M S.R.L.
RO 5200030 SF.GHEORGHE str. Gróf Mikó Imre nr.4 Bl. 1/E/24
Nr. înreg.: J 14/192/1992; Cod fiscal: 547807
Cod IBAN: BRD - RO55BRDE150SV01432201500
TEL/FAX 00-40-267-315714 E-mail: atelierm@planet.ro

PROIECT NR. 801/2008

Lucrarea: Studii preliminare pentru Planul Urbanistic General
al municipiului Sf. Gheorghe

Beneficiar: Primăria municipiului Sf. Gheorghe

Proiectant: S.C. ATELIER „M” S.R.L. – Sf. Gheorghe

Faza: **STUDIU ISTORIC ȘI DE DEZVOLTARE URBANĂ**

ÎNTOCMIT: Benczédi Sándor expert M.C.C.

SF. GHEORGHE
2008

STUDIU ISTORIC

CADRUL GEOGRAFIC

Orașul Sf. Gheorghe este amplasat în valea Oltului la est de vârful „Görgő”, cu înălțimea de 1018 m din munții Baraoltului, la intersecția drumurilor DN 12 și DJ 13E,.

Ocupă terenurile relativ plane de sub picioarele vârfului „Örkő” (Piatra de veghe) în văile pâraurilor Debren și Simeria, precum și pe platforma numită „Felsőláb” aflată între cele două văi amintite. Fluviul Olt, flancat către est de faleză Câmpului frumos (Szépmező), împarte în două orașul actual.

Orașul s-a format din două așezări sinestătătoare până la unirea lor în anul 1880, orașul Sf. Gheorghe și satul Simeria.

Tot în apropierea falezei estice a Oltului, la sud de Sf. Gheorghe sunt amplasate satele Chileni (Kilyén) și Coșeni (Szotyor), aparținătoare administrativ municipiului.

Intravilanul orașului se află la o altitudine care variază între 520 și 580 m deasupra nivelului mării, cu excepția băilor Sugás (altitudine de 778 m) dezvoltat în jurul bogatelor izvoare de apă minerală și emanații de bioxid de carbon, amplasate într-o vale la o distanță de 9 km de centrul orașului.

ISTORICUL ORAȘULUI

Cadrul geografic prielnic, clima relativ blândă, prezența apei (izvoare abundente), păduri apropiate cu faună bogată, râul Olt favorabil pescuitului, terenuri arabile fertile, au favorizat așezările umane începând din neolitic.

În ceea ce privește istoria orașului până la prima atestare documentară din 16 august 1332 (lista dijmelor papale) putem să ne bazăm numai pe vestigii arheologice descoperite într-o măsură mai mare întâmplător și mai puțin în urma săpăturilor arheologice corespunzătoare.

Acestea din urmă au fost începute în primele decenii a secolului XX de către Csutak Vilmos și László Ferenc, și continuate mai târziu de Deutsch Gyula, Roska Márton, Schroller Hermann și Székely Zoltán.

După 1990 au fost executate o serie de săpături arheologice sistematice și de salvare de către Bartók Botond, Székely Zsolt. Bordi Zsigmond, Valeriu Căvruc și Dana Marcu Istrate.

În 1998 prin grija Muzeului Carpaților Răsăriteni apare Repertoriul Arheologic al județului Covasna pe baza căruia relatăm în ceea ce urmează cele mai importante descoperiri:

1. La circa 4 km SV de comuna Ghidfalău, pe locul „Bedeháza”, situat pe malul stâng al Oltului, la 60 m în amonte de podul de calea ferată și la cca 2,5 km nord de gara CFR Sf. Gheorghe, pe o terasă înaltă de cca 20-25 m, se află o așezare identificată încă din 1912 de F. László, cu ocazia exploatării unei cariere de pietriș, dar cercetată în mod sistematic în 1949 și 1950 de un colectiv al Academiei Române conduse de K. Horedt. A fost descoperită o așezare *neolitică* aparținând culturii *Starčevo – Criș*. S-a găsit și un mormânt aparținând acestei culturi. Materialele *Starčevo – Criș*, după M. Ciută, datează din *faza III B*. Au mai fost descoperite materiale din *epoca bronzului* (cultura *Wietenberg*). Din *epoca dacică* au fost dezvelite:

a).peste 47 de gropi, (38 în timpul săpăturilor din 1912 – 1914 și 9, poate chiar mai multe, în 1949 - 1950). În ultimele 9 gropi (de formă circulară, cu diametrul între 1 – 1,70 m și adâncime între 1 – 1,65 m) situația se prezintă astfel: două nu conțineau material arheologic; în alte două au fost descoperite doar blocuri și plăci de piatră; în patru erau fragmente de vase, oase și cenușă; iar una era mormânt. În această ultimă groapă, de formă circulară au fost dezvelite trei schelete de copii (între 1 – 3 ani) și un fragment de picior de la al patrulea. Lângă acestea s-au mai găsit un buton sferic de fier, un vas lucrat cu mâna și ornamentat cu brâu crestat și mai multe fragmente ceramice. Într-una din gropi, de formă circulară s-a descoperit ceramică lucrată cu mâna, un fragment de fructieră pictată, lucrată cu roata, un fragment de strecurătoare, o fusaiolă și oase de animale. Gropile au apărut uneori lângă bordeie dar, în general, în porțiuni de teren destinate doar lor. M. Macrea și M. Rusu presupun aici existența unei necropole asemănătoare cu cea de la Măgura Moigradului.

b).două depozite de vase; unul a fost format din cinci vase întregi, din care un ulcior, de culoare roșie, de factură sau imitație romană, era lucrat cu roata, iar celelalte erau lucrate cu mâna; al doilea conținea doar vase dacice lucrate cu mâna, borcane și o ceașcă. K. Horedt le-a datat în *sec. I p. Ch.*, iar I. H. Crișan la *sf. sec. II – inc. sec. I a. Ch.*

c).mai multe bordeie a căror contururi nu au fost foarte clare, probabil rectangulare; în una din ele s-a descoperit un *denar* roman republican din *anul 104 a. Ch.* I. H. Crișan datează așezarea dacică în fazele II – III. Săpăturile nu au fost reluate, multe probleme, inclusiv cea legată de cronologie, rămânând neelucidate.

d).stațiunea se încheie printr-un complex, începând aproximativ în *sec. XII* și evoluând spre forme medievale propriu-zise (MNIT, inv. IN 4059, 4454, MNS, inv. 4292 – 4443, 4994 - 5076).

2. Spre sud de oraș, la cărămidăria lui L. Pap, s-au constatat fragmente de vase din *epoca bronzului* și din *evul mediu timpuriu*.

3. La est de oraș, pe terasă în apropierea gării CFR, pe locul numit „Eprestetô” (Dealul fragilor), se află o așezare de mai lungă durată cu gropi de locuințe. Săpături de G. Nagy, în 1883, F. László în 1920, un colectiv al Academiei României în 1950, Z. Székely în 1955 – 1956. Pe baza săpăturilor și a descoperirilor întâmplătoare s-a putut stabili existența așezărilor din *epoca bronzului* și a purtătorilor culturii *Cerneahov – Sântana de Mureș*. S-a găsit și o *siliqua* de la *Constantius II*. Au fost descoperite și două morminte, unul de incinerare și altul de înhumare, aparținând daco-romanilor. (MNS, inv. 1883/131 a-i, 133; 1891 – 480 – 490, 65, 72, 6568 - 647). Considerate la vremea respectivă ca aparținând secolului IV. e.n., o mare parte a materialelor arheologice descoperite sunt din *epoca dacică* (*sec. I î.e.n. - I e.n.*). Tot pe „Dealul fragilor”, pe intravilanul lui Csutak, în malul vestic al carierei de piatră, de-a lungul șoselei naționale, s-a găsit în 1943 un mormânt de călăreț, care s-a distrus în cursul lucrărilor, cu un inventar compus din: oase de cal, o sabie dreaptă de fier cu gardă de bronz, un vârf de lance de fier și mai multe fragmente de fier, probabil dintr-un cuțit (MNS, inv. 8175 - 8177). Datează din *sec. X – XI*.

4. La locul „Debrenkapu” (Poarta Debren) au fost găsite patru *tetradrahme*, imitații dacice după monedele lui *Alexandru Macedon* și două după ale lui *Filip al II-lea*. Tot în apropiere, în „Pădurea Ciobi” (Csobi erdő?) s-au găsit două *tetradrahme*, imitații după cele ale lui *Filip al II-lea*.

5. În cimitirul vechii biserici reformate s-a descoperit, în 1859, un *tezaur* compus din vreo 50 de monede de argint republicane și imperiale până la *Vespasian* (31 piese, în Mz. Sibiu).

6. Pe terenul fabricii de textile a fost găsită o *monedă* republicană romană a familiei *Fonteia* (MNS nr. inv. 10.772).

7. În cartierul Simeria, pe malul pârâului cu același nume s-au găsit fragmente de vase din *epoca romană*, din cea *medievală timpurie* și un *denar* republican al familiei *Caecilia*. Tot aici, la capătul sudic al orașului, întâmplător, la 25 iulie 1963, s-au găsit 59 de *monede romane* de argint, ce se datează între 172/151 î.e.n. și 81 î.e.n. conținute într-un vas lucrat la roată. Sondajul de verificare a stabilit că *tezaurul* făcea parte din inventarul unei locuințe dacice. Cu această ocazie s-au mai găsit încă două monede, totalizând în total 61 buc.

8. În „Szépmező” (Câmpul Frumos) s-au găsit mai multe *drahme din Dyrrhachium*, un *denar* al lui *Antonius Pius*, un *denar* al lui *Didius Iulianus* și o monedă de bronz a lui *Severus Alexander*. Tot materialul roman descoperit în afară de monedele de sub 4, în MNS.

9. În oraș pe malul stâng al pârâului Debren, în teritoriul limitat de străzile Podului, Ciucului și Piața Veche, a existat o mică *așezare romană*. Săpăturile lui Z. Székely din 1946 au scos la iveală construcții romane cu ziduri de piatră și mortar, fragmente de cărămidă și țiglă, ceramică *romană*, o monedă a lui *Hadrian* și morminte de incinerare. (MNS nr. inv. 10.754-67).

10. La nord-vest de oraș se găsește un promontoriu numit „Piatra de Veghe” (Őrkő). Aici a fost descoperită o *așezare* aparținând culturii *Schneckenberg*, în care s-au făcut sondaje de către Z. Székely în 1962. *Așezarea* are 3 nivele. S-au descoperit pe lângă ceramică și obiecte de piatră, o daltă de aramă, unelte de os, precum și un mormânt de înhumare în poziție chircită. Printre materiale *Schneckenberg* s-au găsit 9 fragmente ceramice atribuite în mod îndoielnic culturii *Monteoru* (fazele IC4 și IC3).

11. La vest de oraș, pe malul stâng al pârâului Debren, pe promontoriul numit „Gémvára” (Cetatea Cocostârcului) s-a descoperit o *așezare* înconjurată cu șanț de apărare, aparținând culturii *Ariușd – Cucuteni*, cu elemente *precucuteniene* și *cucuteniene*. Cu ocazia săpăturilor lui Z. Székely din 1950, s-au dezvelit locuințe și gropi.

12. Pe același promontoriu, în punctul numit „Avasalja”, Z. Székely a făcut sondaje într-o *așezare* din *epoca bronzului* aparținând culturii *Wietenberg*. Au mai fost descoperite materiale aparținând culturii *Schneckenberg* și *hallstattiene timpurii*. În același loc, întâmplător, în 1901, s-a descoperit un mormânt de înhumare cu caracter *scitic*.

13. Cu ocazia unor lucrări edilitare făcute pe strada Umbrei, în vara anului 1958, s-a descoperit un mormânt de înhumare din inventarul căreia făceau parte: mărgelă, brățări, o fibulă, inel, o placă de bronz redând un cerb etc. Mormântul datează din sec. VI – V î.e.n. și este atribuit populației *scitice*. Unii cercetători sunt însă de părere că ar aparține unui localnic.

14. Pe teritoriul vechiului gimnaziu s-a descoperit o ceașcă de lut cu toarta supraînălțată de caracter *scitic*.

15. Pe strada Váradi József au fost descoperite trei morminte, dintre care unul cu scheletul în poziție chirchită. Mormintele au fost descoperite fără inventar și aparțin culturii *Precucuteni*.

16. Pe strada Kőrösi Csoma Sándor s-a descoperit întâmplător în 1947 un mormânt *dacic* de incinerare cu urnă, ce datează din sfârșitul epocii *La Tène*.

17. Pe malul pârâului Kőkényes s-a descoperit ceramică din *sec. IV e.n.* și un *denar* roman de argint de la *Marcus Aurelius*. În apropiere s-a descoperit și un pandantiv de bronz din aceeași perioadă.

18. La marginea sudică a dealului pe care se găsește biserica fortificată reformată s-au descoperit gropi circulare cu ceramică, ce datează din *sec. X*.

19. În „Kula kert” (Grădina lui Kula) a fost identificată o așezare din *sec. IX – X*.

20. La „Gémvára – Avasalja” s-a descoperit o figurină de marmură aparținând culturii *Ariușd – Cucuteni*, reprezentând un cap de om. În același loc au fost descoperite două așezări aparținând culturilor *Ariușd – Cucuteni* și *Wietenberg*.

21. Pe malul drept al Oltului, teren de inundație în anul 1981, vis-a-vis cu moara Veres s-a găsit o platformă dreptunghiulară, făcută din lemn și acoperită cu lespede de piatră, în care au fost aflate fragmente de vase și câteva oase umane (după ceramică, aparținând culturilor *Coțofeni* și *Schneckenberg*). Pe baza materialului ceramic descoperit, se crede că este vorba de o construcție cu caracter cultic din *epoca bronzului timpuriu*.

22. Așezarea *hallstattiană* de tip *Gava* se afla la capătul de sud-vest al cartierului Simeria, pe partea dreaptă a drumului spre Ilieni. A fost descoperită de prof. Botos Ferenc, în anul 1987.

23. În raza municipiului, fără a se cunoaște locul exact, a fost găsită o spadă cu două tăișuri, având mânerul cu garda în formă de cruce. Probabil, provine dintr-un mormânt din *sec. XI – XIII*.

24. Un tumul din epocă *nedeterminată* se află la 500 m nord de la ieșirea din municipiul spre Miercurea-Ciuc, în dreapta Oltului, în imediata apropiere de conducta de gaz metan Micfalău – Sf. Gheorghe, pe terenul cetățeanului Karácsony Endre. Înălțimea Tumulului este de cca. 0,5 m, diametrul – cca. 30 m. La suprafața tumulului s-au observat fragmente de oase umane.

25. Așezarea din *prima epocă a fierului* se află la cca. 500 m nord de municipiu și la cca. 100 m sud de pârâul Arcuș. Așezarea este traversată de drumul național Sfântu Gheorghe – Miercurea-Ciuc. Suprafața așezării este de cca. 400 x 600 mp. La suprafața terenului s-au găsit bucăți de chirpici și fragmente de vase ceramice, ornamentate uneori cu caneluri orizontale, alteori „în ghirlandă”. Probabil, datează din *Hallstatt B*. Materialele se păstrează la Muzeul Carpaților Răsăriteni, Sf. Gheorghe.

26. Prin anul 1880, în grădina liceului Mikes s-au descoperit două vase aparținând culturii *Noua* cu câte două torți supraînălțate, la una cu butoane, la alta cu creastă (MNS 280/1880).

27. La vest de stația CFR, pe locul fostelor cariere de nisip, în perioada 1940 – 1944, s-au semnalat întâmplător resturi de locuire de factură *Noua*. (MNS).

28. Pe malul stâng al Oltului, cu prilejul săpăturilor executate în 1891, s-au găsit o urnă de lut și o ceașcă plină cu cenușă, resturi de vetre, printre care au apărut zece urne funerare cu cenușă, oase de om și un cuțit de fier, ce datează din *sec. I î.e.n. – I e.n.* (MNS).

29. În alte puncte neprecizate s-au găsit două râșnițe (una în același muzeu, nr. inv. 4710) și două fusaiole din *a doua epocă a fierului*.

30. B. Orbán amintește și doi tumuli dintr-o epocă *neprecizată*.

31. După B. Orbán, un drum *roman* ar trece pe deasupra satelor Chilieni și Coșeni, prin Câmpul Frumos, numit de popor „Drumul sașilor” care ar fi putut să lege castelele Râșnov și Brețcu sau Olteni.

32. La capătul sudic al satului – suburbia municipiului Sf. Gheorghe, pe malul stâng al Oltului, între râu și drumul asfaltat care duce la Brașov, este o așezare din *epoca bronzului*, cultura *Wietenberg*, suprapusă de o altă așezare de *Cerneahov – Sântana de Mureș*, cu locuință dreptunghiulară, cu urme de pari, cu cuptor de redus minereu de fier, datată de o monedă de argint a împăratului *Constantius II* în *sec. IV*. Așezării *medievale* din *sec. XIII* îi aparține o locuință dreptunghiulară cu urme de pari, cu vatra rotundă cu suprafața lutuită. Din locuință provin unelte de fier, pinten, zăbală, căldări de lut.

33. La marginea estică a satului pe o movilă este construită biserica unitariană care suprapune o biserică de stil romanic din *sec. XII – XIII*, aceasta din urmă ulterior transformată în una de stil ogival. Biserica romanică suprapune un cimitir din *sec. XII*.

34. Pe malul stâng al Oltului au fost descoperite în 1881 zece urne funerare ce aveau depuse în ele cenușă, oase umane calcinate și cuțite de fier (*sec. I î.e.n. – I e.n. ?*).

35. La capătul sudic al comunei, lângă drum, se află o așezare din *epoca bronzului*, suprapusă de una din *sec. VIII*. În sondajul executat de Z. Székely, s-a dezvelit un bordei cu vatră pietrar, lângă care s-au găsit fragmente de vase ornamentate cu linii în val (MNS).

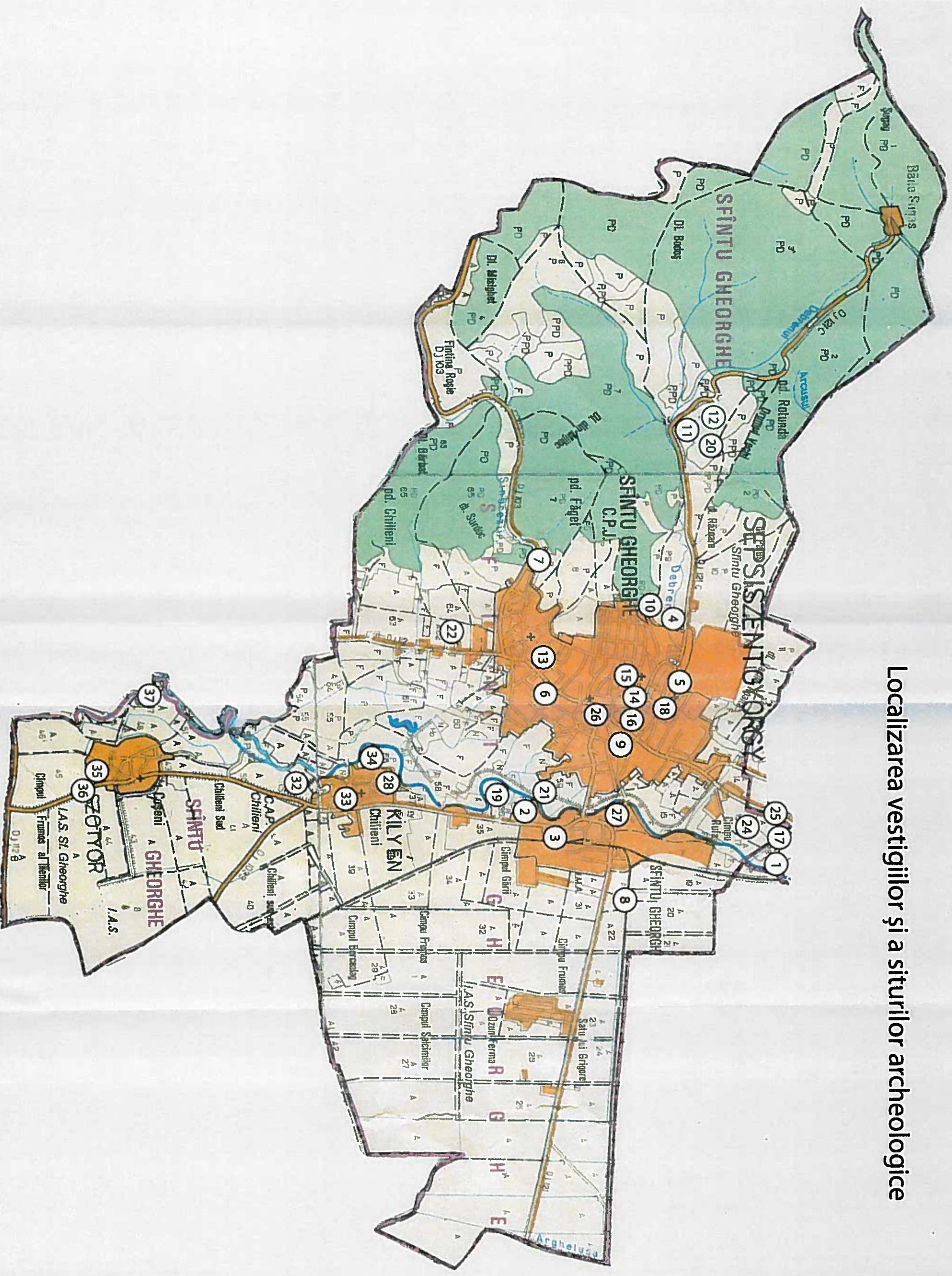
36. Tot în capătul sudic al satului, cu ocazia construirii șoselei au fost descoperite mai multe locuințe și un cuptor de ars vase aparținând culturii *Wietenberg*. S-a identificat și o așezare cu material de tip *Sântana de Mureș – Cerneahov*.

37. Din albia Oltului provin două vase din prima epocă a fierului, cu slip negru și cu proeminențe (în fosta col. V. Pataky).

38. Fără alte precizări se menționează o așezare din *sec. VII e.n.*

Localizarea vestigiilor și a siturilor arheologice

În concluzie chiar dacă amplasamentul siturilor arheologice descoperite sunt dispersate pe un teritoriu destul de mare, putem afirma o continuitate de locuire pe teritoriul orașului.

Existența drumurilor romane amintite de Orbán Balázs și necunoscute în prezent, pot fi plauzibile dacă luăm în considerare amplasarea orașului între castrele romane de la Râșnov, Comolău, Leț, Brețcu și Olteni, înființate pentru apărarea limesului. Dar și existența unei „Villa rustica” descoperită de Székely Zoltán ne indică posibila existență a unui drum roman în apropiere.

Trebuie menționat faptul că în urma analizei materialului arheologic provenit din situl respectiv, în afara unei monede romane, sunt de proveniență medievală (sec. XV - XVI) și este posibilă să fie vorba de o clădire medievală cu destinație necunoscută.

Situl arheologic „Bedeháza” cu multiplele sale urme de locuire suprapuse, chiar dacă în bibliografia de specialitate este catalogizată ca sit arheologic din Sf. Gheorghe, de fapt se află pe teritoriul administrativ al comunei Ghidfalău.

Aici au fost descoperite urmele unei așezări maghiare (secuiești ?) de la sfârșitul secolului XI – începutul secolului XII, cu vestigii asemănătoare cu cele descoperite pe dealul bisericii fortificate (reformate). Fără să figureze în lista dijmelor papale, în comparație cu Sf. Gheorghe, Simeria sau Chilieni, așezarea Bedeháza, a avut o dezvoltare neînsemnată, ultimele informații despre locuirea lui datează de la mijlocul secolului XVI, după care dispare.

Înainte de stabilirea secuilor, însărcinate cu apărarea granițelor Regatului Ungar în extindere, spațiul orașului și a zonelor înconjurătoare au fost locuite de popoare de origine slavă și bulgară. În zonă s-au păstrat o serie de toponimii provenite din această perioadă și preluate de secui cum ar fi: Vojkán, Debren, Piliske, Peleske, Csernapuszta, Bolgárszeg(?).

Toponimul „Bolgárszeg” menționată de Bogáts Dénes, fără indicarea sursei, azi nu se mai regăsește. Însă toponimia Bolgárszeg cunoscută și în zilele noastre ar putea să fie o transcriere greșită sau o schimbare în timp a acestuia.

Nu avem cunoștințe concrete despre distrugerile invaziei tătare din 1241 – 42, dar cunoaștem faptul că nici valea Oltului nu a fost scutită de dezastru.

Hoardele tătare sub conducerea lui Bochetor(?) pătrund prin valea Oituzului și pe valea Râului Negru, ajung în Țara Bârsei și devastează Brașovul în 31 martie 1241. O parte a hoardelor se îndreaptă spre Sibiu devastându-l în 11 aprilie 1241, iar o altă parte se îndreaptă către nord pe valea Oltului.

În 1242 o bună parte a hoardelor lui Batu Kan se retrage prin aceeași vale a Oituzului devastând tot ce găsește în cale.

Pare-se că aceste evenimente sunt primele obstacole în dezvoltarea noii așezări abia conturate.

Într-un document menționat de Bogáts Dénes, o scrisoare de donație emis de regele Bela al IV-lea în anul 1252, sunt menționate toponimiile „Benedekmező” (Benedikmezey), „Debrefő” (Debrefw) și „Közbérc” (Kuzepberch) fără menționarea numelui localității. Aceste toponimii apar și în documentele din 1349, 1366 și 1448 ca delimitare a teritoriului orașului Sf. Gheorghe fiind cunoscute și în prezent în hotarul orașului Sf. Gheorghe în zona vestică de fostul sat Simeria.

Orașul a primit numele după Sfântul Gheorghe, martirul secolului IV din Lydia (Palestina) a cărui cult a avut o răspândire rapidă și de amploare în Europa de Vest.

Prima atestare documentară a localității sub numele de Sancto Georgio este în registrul dijmelor papale din 16 august 1332, când preotul Mihai al bisericii, probabil cu aceeași hram ca și numele așezării, a plătit 15 banale.

Tot în registrul dijmelor papale apare prima dată localitatea Simeria sub denumirea de Sanctae Mariae și Chilieni sub denumirea de Kylien. Coșeni, probabil de proveniență mai târzie, nu figurează în registrele dijmelor papale.

Denumirea orașului apare de-a lungul istoriei în diferitele documente sub formele: Zenthgewrgh (1407); Zenthgyurgh (1408); Zenthgywrgh (1412); Zenthgyvrgh (1415); Sancta Georgio (1415); Sentgewrgh (1415); Zenthgewrgh (1427); Zenth Georgi (1439); Zenth Giurgi (1443); Zenthgijergh (1459); Zenthgergh (1460); Zenth Gewrg (1461); Zenthgerg (1470); Zentgergh (1473); Sepsi Zenthgewrgh, Sepsij Zenth Gijergh, Zenthgijewrgh (1492); Zenthgeorgh (1513); Zenth Gijewrgh (1514); Sepsy Zenthgergh (1519); Sepsijzentgyerg (1525); Zepsy Zenthgergh (1528); Zent Gyergyen (1567); Zentgiorgij (1568); Sepsizentgeorgy, Sepsi-Zengeorg (1583); S Jorgen (1588); Sepsi Szentgyörgy (1569).

În afara familiilor Daczó, Forró și Kis menționate în documentele ce urmează să fie tratate, din Sf. Gheorghe mai sunt amintiți: 1623: Peter Nobilis (?), Geczy István (primipil), Getsy Mihály și Miklós Pál (orășeni), Békessi István Deák (învățător), Daczó László (nobil), Nagy Kovács János; 1664: Király István; 1670: Rákosi Boldizsár, Nagy László; 1681: Málnási Pál și Kaller Mihály (primipili); 1683: Fekete Anna (soția lui Daczó János); 1703: Vásárhelyi Péter (predicator); 1708: Szilágyi Mihály deák (învățător), Király János, Nyerges Gergelj, Kosa Pál.

Numele actualului cartier Simeria veche, pe vremea respectivă sat distinct, este menționată în izvoarele scrise sub denumirile: 1407: Villa Zentmaria; 1567: Zent Maria, Zemerija; 1568: Zent maria; 1583: Zemeriaaszony; 1602: Zent Maria; 1614: Szemerja; 1686 și 1694 Szemeria .... etc.

În documente sunt amintite: 1598: „Johannes et Stephanus Geréb de Szent Marya”; 1609: Sylvester Mihály din Simeria (Zemerian lako); 1664: Nagy Gyor(gy), Selester Ferenc; 1703: Bora Sigmond, Bora János, Bora Péter, Bora György (moștenitorii nobilului Bora János).

Localitatea Chilieni este menționată în documente sub denumirile: 1453: Kylen; 1459: Kijlien; 1480: Kylyen; 1513, 1516, 1520 Kylyen; 1519, 1567 Kijllijen; 1583: Kilien; 1602: Kilin; 1614: Killjen; 1694, 1699 Killyén; 1718: Sepsikilyén ..... etc.

În documente sunt amintite numele persoanelor : 1334: „Johannes sacerdos de Kylien”; 1459: „Anthonius Zekel de Kijlien”; 1516: „Paolo Marthon de Kylyen”; 1519: „Blasius Czijriek de Kijllijen”; 1603: „Michaelis Nemes de Killien”; 1701: „Sigismundus Székely de Killyén”, Székely Mihály (vicejudele regal al Scaunului Sepsi); 1706: Killyéni Mihály, Incze Balás.

Coșeni apare în documente sub denumirile: 1448: Zwthyor, Zwthiyor; 1463: Zothyor, Zwthyor; 1508: Szotyor; 1567: Zotijor; 1577: Zotthyor; 1587: Zottior; 1602: Zotior .... etc.

În 1587 este amintit Nagy Elek din Coșeni (Zotioron lakozo); 1664: Nagy András, Nagy Pál, Szotyori Mihály (primipili), SzotyoriGyorgh (pixidar), Nagy Tamás, Szotyori Mihály; 1706: Teleki Bálint (predicator), Mihalj Deac (învățător); 1710: Nagy Bálint, Nagy Ferenc (nobil), Kűspál Erzsok (văduva lui Száraz György), Gáspár Judit (văduva primipil-lui Nagy Pál).

Despre istoria medievală și modernă a localității s-au păstrat foarte puține documente scrise, fapt care a îngreunat munca istoricilor care s-au ocupat de istoria orașului.

Notarul orașului consemnează în anul 1660, faptul că cu ocazia invaziei tătarilor din 1658 odată cu distrugerea orașului au fost arse și arhivele orașului. Puținele documente păstrate atunci și cele adunate după acest eveniment au fost distruse în mare parte de armata rusă în 1849 când soldații au folosit dosarele din arhivă drept pavele, așezând acestea în noroiul din piața centrală.

Celelalte documente păstrate în alte arhive, au puține informații despre istoria orașului, menționând de mai multe ori orașul în context cu alte evenimente sau localități.

Prima lucrare mai amplă despre istoria orașului bazată pe cercetări în arhive este opera lui Bogáts Dénes, din care relatăm cronologic documentele mai importante referitoare la istoria orașului cu includerea informațiilor descoperite ulterior.

Următorul document care amintește orașul Sf. Gheorghe și numele a trei locuitori al acestuia (Forró László, Kis Gergely și Daczó János) se datează din 15 iulie 1415 și a fost redactată la Brașov.

Același Forró László din Sf. Gheorghe, amintit în documentul precedent, este și beneficiarul unei donații prin care regele Sigismund de Luxemburg donează acestuia satul românesc Háportin (Hopârta) din jud. Alba, pentru merite militare în anul 1424.

Documentele emise între 26 decembrie 1426 și 8 iulie 1427 de regele Sigismund de Luxemburg (Zsigmond király) al Ungariei, ne informează despre faptul că în această perioadă regele se află la Brașov și împrejurimi. Din această perioadă mai bine de două săptămâni este oaspetele orașului Sf. Gheorghe. Tot de aici (in Zenthgywrgh terae seu provinciae Sicularum), trimite și Cillei Borbála, soția regelui, o scrisoare adresată orașului Kremnica (Körmöczbánya). De asemenea scrisoarea lui Kusalyi Jakcs János, comitele secuilor, redactată în această perioadă menționează faptul că regele Sigismund de Luxemburg în prezența curții regale și a nobilimii din Scaunul Sepsî ține judecată regală pe teritoriul orașului Sf. Gheorghe.

În 9 ianuarie 1448 Iancu de Hunedoara (Hunyadi János) participă la întrunirea consiliului orașului Sf. Gheorghe și ține la rândul lui judecată regală.

Prima dată este menționată privilegiul orașului Sf. Gheorghe ca oraș de târg (mezőváros) în documentul emis de Szepesi Bálint, vicecomitele secuilor, la data de 22 octombrie 1461 (in oppido Zenth Gewrg).

Tot în orașul Sf. Gheorghe este redactată cu data de 18 ianuarie 1477 Sentința voievodului Transilvaniei și comitelui secuilor Petru Gereb de Vindgard (Vindgárdi Geréb Péter).

În conformitate cu hotărârea adunării naționale a secuilor din 23 septembrie 1492 ținută în Odorheiul Secuiesc sub președinția voievodului Transilvaniei Ștefan Bathory (Báthory István) acesta din urmă nu recunoaște privilegiul de oraș târg (oppidum) și subordonează orașul sub jurisdicția Scaunului Sepsî. La insistențele reprezentanților orașului se răzgândește și în Sentința editată la Sighișoara din 7 octombrie 1492 acordă statutul de oraș liber (civitas) cu jurisdicție proprie și o serie de privilegii. Este singurul document care amintește statutul de „civitas” al orașului.

De la începutul secolului XVI avem cunoștințe de prezența lui Daczó Péter, nobil din Sf. Gheorghe la adunarea secuilor din Lutița (Agyagfalva) în anul 1506.

Istoria orașului din secolul XVI, pe lângă cele două mari evenimente istorice, pericolul tot mai evident a invaziei turcilor și reforma, este influnțată, ba chiar în mare măsură determinată și de lunga divergență cu orașul Brașov. Această rivalizare a avut un puternic substrat economic deoarece prin privilegiile obținute de orașul Sf. Gheorghe, Brașovul pierde o bună parte a pieței din cele trei scaune secuiești.

Au urmat o serie de presiuni din amândouă părți și din lungul război economic iese câștigător mult mai dezvoltatul și puternicul oraș liber regal, Brașov.

Despre această divergență ne relatează și hotărârile voievodului Transilvaniei Ioan Zapolya (Szapolyai János) emise la Tg. Mureș în 28 februarie 1514 și în 11 octombrie 1515.

În același an pe 15 decembrie voievodul semnează documentul care confirmă privilegiile orașului Sf. Gheorghe acordate de Bathory Ștefan în anul 1492 (oppidum), iar din documentul emis de Ioan Zapolya în 3 iulie 1519 aflăm că voievodul vizitează personal orașul Sf. Gheorghe. (Sepsy Zenthgergh).

Lupta dintre orașele Sf. Gheorghe și Brașov se continuă și ca urmare Sf. Gheorghe când pierde, când redobândește statutul dorit (dreptul de a ține târguri). Acest lucru aflăm din hotărârile voievodului Ioan Zapolya din 10 septembrie 1519 și a regelui Ludovic al II-lea (II. Lajos király) al Ungariei din 27 mai 1520, respectiv din 11 octombrie 1520.

Hotărârea lui Ludovic al II-lea emis la Buda în 7 aprilie 1525 pune capăt războiului economic dintre cele două orașe, Sf. Gheorghe (Sepsy Zenthgergh) recapătă privilegiile pierdute, dar nu mai reușește niciodată să devină oraș liber regal. Se presupune că figura de pe stema veche a orașului (SIGILLUM OPPIDI) și cu inscripția CRISTUS SPES MEA AO 1509 îl reprezintă pe regele Ludovic al II-lea.

Primele informații despre reforma din orașul Sf. Gheorghe aflăm dintr-un document scris care se datează din anul 1560. Dar reforma se propagă mult mai repede în Scaunul Sepsy decât anul datării documentului amintit, influențată probabil de apropierea orașului Brașov, unde prin activitatea lui Iohannes Honterus tezele lui Martin Luther se propagă cu repeziciune și duce la trecerea timpurie a sașilor la lutheranism.

Locuitorii orașului Sf. Gheorghe au trecut prima dată în parte la lutherani și în parte la reformati, iar mai târziu la religia unitariană, religie înființată în Transilvania de predicatorul Dávid Ferenc (1568). Nu avem cunoștință în ce proporție locuitorii au păstrat religia catolică sau de numărul locuitorilor de religie greco-catolică sau ortodoxă în această perioadă.

După Bogáts Dénes despre numele preoților din oraș avem dovezi scrise din 1574, dar nu cunoaștem numărul enoriașilor din diferitele confesiuni a vremii. Este fapt cunoscut că pe lângă instituțiile școlare a religiei catolice deja existente, un avânt important a învățământului se datorează reformei.

Despre convertiri forțate avem cunoștințe numai după ce religia reformată primește un rol mai important prin trecerea nobilimii din Transilvania la această religie. În anul 1622 sosește în Sf. Gheorghe Keserű Dayka János cu misiunea de a reconverti enoriașii trecuți în alte confesiuni, de exemplu unitarienii din Simeria, a căror parohie dispăre în 1754.

Un alt eveniment istoric care a influențat puternic istoria orașului a fost revoluția secuilor din 1562 izbucnită ca urmare a hotărârilor nefavorabile a Dietelor din anii 1557 și 1558 de la Alba Iulia (Gyulafehérvár). După înăbușirea revoluției hotărârile dietei de la Sighișoara, scutură din temelii privilegiile și sistemul social tradițional al secuilor și transformă mulți secuii liberi în iobagi.

Ca urmare a acestor transformări sociale nobilul Daczó Pál din Sf. Gheorghe a dobândit dreptul asupra a patruzeci de familii de iobagi, iar nobilul Daczó Gergely de asemenea din Sf. Gheorghe, asupra a douăsprezece familii de iobagi.

În registrele din 1577 este menționat satul Sf. Gheorghe cu 63 de porți, sat care de-a lungul anilor a coexistat cu orașul Sf. Gheorghe. Orașul având statutul de oppidum avea jurisdicție proprie, iar satul Sf. Gheorghe era sub jurisdicția scaunului Sepsy.

Această formă de organizare cât se poate de curioasă a determinat pe o perioadă de mai multe secole caracterul agrar a localității.

De la sfârșitul secolului XVI pe vremea lui Sigismund Bathory (Báthory Zsigmond) avem cunoștințe despre un singur document din 1586 unde sunt menționați Daczó Tamás și Daczó Ferenc din Sf. Gheorghe și Geréb István din Simeria (Szentmária asszony).

Divergențele dintre secuii liberi și nobilime pe tot parcursul sec. XVII a dus la mai multe revoluții. În afară de revoluția din 1562 amintit mai sus au mai fost revoluția din 1519 condusă de Székely János, revoluția din 1575 și revoluția din 1595-96. Cu aceste ocazii devastarea conacelor nobiliare a fost la ordinea zilei.

Ultimul val de distrugeri de acest fel a fost în perioada incursiunilor lui Mihai Viteazul din Transilvania (1599-1601), când secuii sub conducerea lui Székely Mózes în speranța redobândirii privilegiilor pierdute s-au alăturat oastelor voievodale.

După uciderea lui Mihai Viteazul generalul Basta a obligat secuii să depună jurământ de credință împăratului Austriac. Pe lista celor care au depus jurământ în Sf. Gheorghe la 1 august 1602 figurează primorii (lófő) Kövér, Pató, Szabó și 42 de secui liberi. Interesant este faptul că cei din familia Daczó și numele celorlalți nobili cunoscuți nu figurează pe listă, probabil această listă se referă numai la locuitorii orașului.

În recensământul ordonat de principele Transilvaniei Gabriel Bethlen (Bethlen Gábor) din anul 1614 deja figurează separat cei din oraș (civis) și cei de sub jurisdicția scaunului (satul Sf. Gheorghe). Aici apar categorii ca: nobili, primipili, pușcași, orășeni și iobagi. În această perioadă, dacă considerăm pe cei luați în evidență ca capi de familie, numărul locuitorilor orașului se poate estima la cca. 800 de locuitori, care este un număr destul de mare, având în vedere și pierderile umane a epidemiei de ciumă din același an.

Primul document despre românii din Sf. Gheorghe se datează din 1608. În conscripția din 1914 sunt amintiți Rácz Mihály, Oláh Balázs, Oláh Román, Oláh Bartalis și Oláh Gergely de origine română.

Privilegiile orașului sunt greu puse în valoare, deoarece aceste drepturi de nenumărate ori nu sunt recunoscute de sacun, de nobilimea care are interes economic în păstrarea părții rurale a orașului și de armată. Statutul dublu de oraș și de sat a localității, speculați de cei dornici de a scăpa de taxe (în special nobilii care au deținut terenuri mari), duce practic la imposibilitatea de a delimita terenurile cu diferite stataturi. De multe ori se creează, în urma schimbărilor dese, situația absurdă că partea stângă a străzii să aibă statut de oraș, iar cea dreaptă statut se sat, sau chiar loturile cu diferite statute să se intercaleze, unul după altul.

Pentru ca orașul să beneficieze de privilegiile de pe urma statutului de „oppidum”, știrbite și nerecunoscute periodic, a fost necesară reconfirmarea repetată a acestuia. În 29 septembrie 1620 Gabriel Bethlen validează drepturile orașului acordate de voievodul Ștefan Bathory și reconfirmate de voievodul Ioan Zapolya, iar prin ordinul elaborat în 18 decembrie 1622 de către același principe sunt reconfirmate privilegiile acordate de Ludovic al II-lea al Ungariei.

Din perioada principelui Gheorghe Rakoczi I (I Rákóczi György) s-au păstrat trei documente referitoare la viața orașului Sf. Gheorghe.

În 23 iulie 1633 principele înștiințează orașul că în data de 21 august va ține Dieta la Mediaș și orașul să-și desemneze persoanele care urmează să fie delegate.

Din conscripția militară întocmită la Ozun (Uzon) în prezența principelui, în perioada 25 octombrie – 13 noiembrie 1635, din Sf. Gheorghe sunt prezenți: 7 jurați (jurati homines), 14 nobili (nobili), 5 văduve de nobil (viduae nobilum), 15 primipil veteran (primipili veterani, obsitos lófő), 3 văduve de primipil (viduae primipilorum), 5 pedestrași (pedites veterani), 1 văduvă de pedestraș (viduae peditum), 50 orășeni (oppidani), 8 văduve de orășeni (viduae oppidariorum), 13 recruți (recentes), 6 soldați eliberați din iobăgie (recuperati) și 3 absenți (absentes).

După repetate contestări a drepturilor orașului, în 8 mai 1641 la Alba Iulia principele elaborează în forma transcrisă și revalidată, documentele care asigură statutul de oraș târg și privilegiile ce revin în urma acestui statut, acordate prealabil de regii Ungariei Ludovic al II-lea în 1520 și 1527, respectiv Ioan II Zsigmond (János király) în 5 iulie 1564 și cel acordat de Gabriel Bethlen în anul 1622.

La mijlocul secolului XVII se succed două evenimente tragice care stopează practic dezvoltarea și așa anevoioasă a orașului Sf. Gheorghe.

În luna august a anului 1658 tătarii sprijiniți de voievozii Moldovei și a Țării Românești, după devastarea Țării Bârsei și a Brașovului, practic distrug orașul Sf.

Gheorghe. Din capitolul „Series Pastorum” al urbariului scris de pastorul reformat Vászárhelyi János în anul 1755 aflăm: „..... a distrus și a incendiat orașul .... pe foarte mulți dintre locuitorii orașului a măcelărit nemilos .... A cucerit biserica fortificată .... apărată de restul locuitorilor refugiați aici .... în număr mare au fost măcelăriți pe loc .... cei aproximativ 750 rămași în viață au fost duși în robie”.

După numai trei ani de la invazia tătarilor în ziua de Sf. Mihai a anului 1661 Ali pașa asediază și cucerește biserica reformată abia refăcută. 550 dintre apărătorii cetății sunt omorâți în lupte, iar restul de 900 sunt duse în robie de trupele în retragere.

După aceste evenimente tragice urmează o perioadă relativ liniștită, dar pierderile exagerate amintite mai sus și puținele fonduri provenite din impozite datorită structurii așezării (oraș și sat) defavorabile dezvoltării, localitatea rămâne mult timp un oraș de târg neânsemnat. În registrul proprietăților întocmit în anul 1730, aflăm că partea localității aparținătoare satului Sf. Gheorghe, deține terenuri mult mai mari în urma căruia impozitele sunt plătite către scaun.

Această situație ambiguă, speculată pentru a scăpa de impozite persistă până în 29 decembrie 1850 când cele două părți sunt unite definitiv.

Istoria modernă a orașului este studiată de mai mulți istorici și ca atare este mult mai bine cunoscută. Dintre aceștia amintim numai pe prof. univ. Egyed Ákos și istoricul Cserey Zoltán. Trebuie menționată și activitatea de cercetare foarte roditoare a profesorului de matematică József Álmos, care a publicat mai multe cărți despre istoria modernă a orașului bazându-se în special pe valoroasa sa colecție de cărți poștale și fotografii de epocă.

Organizarea armatei de grăniceri din secuime a început în anul 1764 și se compunea din Regimentul de infanterie Nr. 1 din Miercurea Ciuc și Nr. 2 din Tg. Secuiesc, precum și din Regimentul de husari din Sf. Gheorghe. Acestuia din urmă erau subordonate și companiile de husari din teritoriile românești de grăniceri, înființate tot în această perioadă.

Pe 4 martie 1764 sunt luate în evidență locuitorii liberi ai orașului: 33 de persoane sunt trecuți la husari și 250 de persoane la infanterie.

Greutățile vieții militare, neacceptate în totalitate niciodată de secui, au fost suportate nu numai de cei recrutați ci și de locuitorii orașului constrânși pentru a contribui la cheltuielile militare.

Aplicațiile și instrucțiile militare au fost organizate ori la sfârșitul primăverii, ori la începutul verii, tocmai în perioada cea mai importantă pentru activitatea de bază a locuitorilor, și anume agricultura. Alimentația husarilor în timpul aplicațiilor militare, care a ținut și o lună întreagă, a fost asigurată de depozitul alimentară militar de la Brașov. Cazarea soldaților și a ofițerilor sosiți din alte părți, intra în sarcina localnicilor, care a dus la conflicte multiple între locuitorii orașului și armată.

Prezența armatei în oraș a influențat însă și pozitiv dezvoltarea orașului. Construcțiile mai mari, noile instituții create de armată, cerința tot mai mare pentru produse meșteșugărești de calitate, determină din ce în ce mai mult locuitorii să abandoneze agricultura și să se conformeze noilor cerințe a pieții ca producători de produse meșteșugărești. Acest proces a fost însă unul foarte încet și anevoios și revoluția din 1848 găsește la Sf. Gheorghe un oraș provincial cu caracter preponderent agrar și fără industrie, ba chiar cu o organizare slabă a meseriașilor în bresle.

La mijlocul sec. XIX în cartea lui Hunfalvi și Rohbock încă mai este caracterizată astfel localitatea Sf. Gheorghe: „...acest târg se aseamănă mai mult cu un sat decât cu un oraș, în afara pieții, unde găsim câteva magazine și locuințele ofițerilor fostului regiment secuiesc de husari... În cea mai mare parte localitatea este compusă din străduțe strâmte și strâmbe, căsuțe și colibe mici. În afara locuințelor ofițerești deja amintite, destul de impozante numai cele trei biserici merită oarecare atenție...”

Orașul Sf. Gheorghe a jucat un rol important în evenimentele revoluției de independență din 1848-49, în special ca centru a Scaunului Sepsi. Prima reuniune a conducerii Scaunului, după evenimentele din 15 martie de la Budapesta, a fost ținut în sediul Scaunului, dar la presiunea numărului mare de oameni adunați în piață, se transformă într-o adunare populară.

La ordinul premierului Bathányi Lajos a noului guvern instaurat, sosesc la Sf. Gheorghe consilierii ministeriali Gál Sándor și Hájnik Károly și se organizează în prezența lor o nouă adunare publică.

La adunarea din 16 septembrie 1848 a Scaunului începe organizarea participării la luptele de independență, fără prea multe informații despre evenimentele din Ungaria din cauza blocadei „guberniului” loial Habsburgilor, prin împărțirea contribuțiilor pentru armată între nobili, oameni liberi și iobagi, și se depune bazele înființării producției de armament.

La adunarea delegaților aleși pentru comitetul de războiul de autoapărare din 15 noiembrie ținută în sala festivă a sediului Scaunului, ofițerul de artilerie Gábor Áron se angajează că în termen de două săptămâni fabrică tun și muniție necesară. Tunul produs în Bodvaj și asamblat în atelierul meșterului clopotar Kis János din strada Oltului este încercat cu succes pe terenul în pantă din spatele sediului Scaunului. În ceea ce urmează, în acest atelier mai sunt produși cel puțin patru tunuri. După strămutarea fabricării tunurilor la atelierul lui Turóczi Mózes din Tg. Secuiesc, la Sf. Gheorghe se produc numai muniții. Orașului Sf. Gheorghe îi revine și asigurarea pâinii necesare armatei și în acest scop sunt construite mai multe cuptoare.

În 24 martie 1849 comandantul trupelor revoluționare din Transilvania, generalul Bem Iosif vizitează orașul și cu această ocazie ridică la grad de maior pe eroul din Trei Scaune, Gábor Áron.

După bătălia pierdută de forțele locale de la Chichiș din 23 iunie, trupele țariste ocupă și devastează orașul Sf. Gheorghe și obligă orașul la plata sumei de 2000 Ft.

După grindina devastatoare din iunie și epidemia de holeră din august 1848, suma considerabilă plătită ca despăgubire trupelor țariste a golit complet vistieria orașului.

În luptele de la Simeria din 23 iulie, trupele locale mai reușesc să oblige la retragere trupele țariste și Habsburgice, dar în urma luptei pierdute la pasul Nyergeres din 31 iulie, practic se termină lupta de independență din Trei Scaune și urmează anii grei a represiunii.

Transformarea administrativă a Transilvaniei după înăbușirea revoluției (depunerea armelor de către generalul Görgei Artúr) a însemnat împărțirea teritoriului în districte militare. Trei Scaune a fost transformat în districtul Sepsi și patru subdistricte. În funcția de comisar a districtului a fost numit căpitanul Kovács István din armata Austriacă. Ordinele emise de acest comisar au dus la tensiuni permanente cu locuitorii orașului, aceștia fiind obligați printre altele să suporte cheltuielile armatei.

Această perioadă se încheie cu deconspirarea complotului organizat de Makk József și cu executarea a doi dintre participanți Várady József și Bartalis Ferenc sub Piatra de Veghe (Örkő) în data de 29 aprilie 1854.

În anii rezistenței pasive promovat de politicianul Deák Ferencz, ajunge primar Császár Bálint, în timpul căruia orașul începe o oarecare dezvoltare, care ia amploare după instaurarea dualismului Austro-Ungar. În 1870 este desființat categoria de târg, Sf. Gheorghe devine oraș cu sfat regulat și începe o nouă eră a dezvoltării. Apogeul acestei dezvoltări care de fapt a determinat caracterul păstrat în mare parte și azi a orașului, a fost la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX, în perioada când funcția de primar a fost ocupată de Gödri Ferenc.

Industrializarea orașului, realizarea legăturii cu circuitul feroviar a țării, construirea majorității clădirilor publice existente și azi a dus implicit și la dezvoltarea comerțului și a creat condiții favorabile pentru micii producători, schimbând definitiv caracterul preponderent agrar a urbei.

Prin înființarea instituțiilor de cultură, învățământ și de sănătate moderne și prin lucrările edilitare realizate: alimentarea cu apă potabilă, începerea canalizării orașului și pavarea cu piatră a drumurilor, realizarea parcului central, introducerea curentului electric și în spațiile publice, înființarea centralei pentru telegraf și mai târziu pentru telefon, se asigură infrastructura necesară pentru un oraș modern și confortabil pentru vremea respectivă.

În data de 12 aprilie 1898 orașul dobândește prima stemă (în adevăratul sens heraldic) opera pictorului Khral de la curtea imperială, împreună cu diploma semnată de împăratul Franz Ioseph.

Tot în această perioadă se dezvoltă și băile Șugaș într-o zonă de agrement mult agreat de locuitorii orașului și ai celor din jur.

În această perioadă, după recensământul din 1910, orașul a avut: 2247 romano-catolici, 4593 reformați, 451 ortodocși, 117 greco-catolici, 312 unitarieni, 383 evrei și 5 de alte confesiuni, în total de cca. 9000 de locuitori.

După unirea satului Simeria cu orașul Sf. Gheorghe în anul 1880, noul cartier își continuă dezvoltarea rurală fără să capete un aspect urban. Aceeași soartă au și cele două localități subordonate administrativ orașului, Chilieni respectiv Coșeni.

Despre viața cotidiană, despre modul de folosire a bunurilor comune și a terenurilor publice ne informează legiuirile sătești păstrate. Avem cunoștință de legiuirile sătești a acestor localități: Chilieni (1693), Coșeni (1693, 1727) și Simeria (1701, 1727, 1771).

După primul război mondial până în anii '60 a secolului XX orașul are o dezvoltare relativ lentă dar organică, păstrându-se în mare măsură țesutul urban istoric.

În perioada interbelică în afară de începerea construirii noului cartier cu case familiare din zona de la capătul str. Spitalului și includerea în intravilan a zonei, dezvoltarea orașului se rezumă în special la terminarea lucrărilor edilitare începute la sfârșitul sec. XIX. Aceste lucrări în marea lor majoritate se datorează inițiativei primarului Dr. Izidor Rauca Rănceanu.

La sfârșitul anilor '60 a secolului XX, după reorganizarea administrativă a țării în județe, orașul devenind reședință de județ și suferă o transformare drastică prin industrializarea forțată și printr-o urbanizare îndoielnică care nu mai ține cont nici de structura urbană originală, nici de caracterul tradițional al orașului.

Rezultatul este un spațiu urban nefuncțional cu aproximativ 70.000 de locuitori, cu industria falimentată, cu cartiere vechi, cu caracter mai mult vernacular (în sensul peiorativ al cuvântului) decât tradițional rural și cu cartiere noi cu case de locuit amplasate aiurea și realizate haotic, cu trafic mult peste posibilitățile urbei, cu parcuri insuficiente și cu spații verzi puține și lăsate în paragină.

STUDIU DE DEZVOLTAREA URBANĂ

FACTORII DE INFLUENȚĂ A EVOLUȚIEI URBANE

Evoluția urbană a orașului Sf. Gheorghe, a fost într-o mare măsură determinată, alături de funcția (statutul) de târg și de funcția administrativ teritorială pe care a deținut-o în decursul anilor.

Pentru a înțelege acest fenomen considerăm necesară scurta prezentare a evoluției în timp a modului de împărțire a teritoriilor administrative și judecătorești din Transilvania și în special în secuime.

În urma unei evoluții mai puțin cunoscute, de expansiune a regatului Ungariei, în perioada de sfârșit de secol XII - început de secol XIII, Transilvania era împărțită pe lângă comitatele Alba, (Fehér), Cluj (Kolozs), Doboca (Doboka), Solnoc (Szolnok) în Ținutul Săsesc și cel Secuiesc.

Ținutul Secuiesc cu statutul aparte, de apărare a granițelor estice a regatului Ungariei istorice, era organizat în scaune (Trei Scaune, Odorhei, Ciuc, Mureș-Turda). Trei Scaune la rândul lui se compunea din scaunele Sepsi, Kézdi și Orbai.

Împărțirea teritorială pe lângă funcția administrativă avea și funcție militară, juridică și religioasă și era condusă de vicecomite numit de comitele secuilor. Această împărțire complexă în care s-au suprapus în anumită măsură diferitele funcții și în a cărei detalii nu intenționăm să ne adâncim, a suferit o serie de schimbări, în special prin știrbirea în timp a privilegiilor, fără să aducă însă transformări majore structurale.

În evul mediu așezările secuiești care au dobândit statutul de târg (oppidum), erau totodată și reședințe de scaune, aici au fost ținute adunările scaunului, aici au avut sediul juzii regali, (királybíró) și au fost ținute scaunele de judecată.

În 1765 au fost organizate regimentele grănicerești care au adus o schimbare radicală a structurilor de până atunci.

Prin ordinul lui Iosif al II-lea al Austriei din 26 noi. 1783 Transilvania este împărțită în 11 unități teritorial administrative, care n-au ținut cont nici de tradiționala organizare administrativă, nici de criteriile etnice. Trei Scaune formează un comitat cu districtul Țara Bârsei, cu centrul administrativ în Sf. Gheorghe. Această împărțire administrativă este în vigoare până la moartea împăratului din 1790, după care se revine la împărțirea anterioară.

După înăbușirea revoluției din 1848, în perioada absolutismului austriac, Transilvania ajunge sub administrație imperială directă. Vechile unități administrative au fost desființate iar în locul lor au fost create districte militare.

În toamna anului 1854 districtele au fost înlocuite cu prefecturi (Kreise, kerület). Trei Scaune este trecut la prefectura Brașov și este împărțită în trei plase (járás).

Prin „diploma de octombrie” din 1860 a fost restabilită administrația dinainte de 1848, „împărțirea teritorială constituțională” cum este menționată într-o publicație din 1861 cu lista localităților și a administrațiilor teritoriale de care aparțin.

După 1867, în timpul dualismului a devenit necesară modernizarea administrației și a justiției. Din 1871 justiția a fost complet separată de administrație.

În 1876 au fost desființate definitiv scaunele săsești și secuiești, teritoriile respective fiind organizate în comitate.

Comitatul Trei scaune are sediul la Sf. Gheorghe și este condus de comitele suprem (főispán).

Prin legea comunală nr. XVIII din 1871 este desființată categoria de târg, ele putând fi transformate în orașe „cu sfat ordonat” (rendezett tanácsú város) sau după caz în comune.

O altă trăsătură caracteristică, care a avut o influență negativă în calea urbanizării a fost coexistența mai multor comunități cu jurisdicții separate în cadrul localității. Comunitatea nobililor, împreună cu supușii lor a fost considerată localitate separată existând astfel Sf. Gheorghe-târg (oppidum) și Sf. Gheorghe-sat. "Orașul" și „satul” de fapt nu erau localități distincte, singura diferență era din punct de vedere taxală și juridică, „satul fiind subordonat scaunului până la desființarea lui din 1850.

Interbelic comitatul Trei Scaune în afară de câteva modificări a hotarelor, rămâne relativ neschimbat. Comitatul devine Județul Trei Scaune, este împărțită în plase (járás) și este condus de prefect. Reședința județului și a plasei de asemenea este la Sf. Gheorghe.

După al doilea război mondial se revine la împărțirea administrativă și la denumirile interbelice, Sf. Gheorghe își păstrează de asemenea statutul în continuare până în anul 1950.

Între 1950 – 52 sunt înființate regiunile și raioanele. Sf. Gheorghe ca reședință de raion aparține regiunii Stalin.

Din 1952 până în 1960 funcționează Regiunea Autonomă Maghiară, raionul Sf. Gheorghe are în continuare reședința în orașul Sf. Gheorghe.

Între anii 1960 și 1968 raionul Sf. Gheorghe este trecut la Regiunea Brașov, iar după 1968 intră în vigoare împărțirea administrativă actuală în județe a țării. Sf. Gheorghe devine reședința județului Covasna.

ANALIZA EVOLUȚIEI URBAINE

Până la deceniul opt a secolului XVIII, când pe prima ridicare topografică militară (Iosefină) apare o reprezentare mai detaliată a planului orașului Sf. Gheorghe, pentru orice încercare de reconstituire, chiar și ipotetică, a dezvoltării urbane, ne putem baza numai pe date mai mult indirecte din documentele de arhivă, precum și din toponimiile cunoscute a localității.

Orașul s-a dezvoltat în valea pâraului Debren, la poalele promontoriului pe care este amplasată biserica fortificată și la intersecția drumurilor care duceau de la Brașov prin Ilieni și Simeria spre Miercurea-Ciuc, respectiv din direcția Cîmpului Frumos spre Belin. Acest drum din urmă, azi dispărut, părase centrul vechi al orașului prin „Várgödre”, azi strada Cetății.

Sistemul de așezare tradițională din Secuime, așezare după „zecime” (tizes településrendszer) se regăsește și în cazul orașului Sf. Gheorghe. Bogáts Dénes în lucrarea sa despre istoria orașului amintește trei „zecimi” cunoscute de el: „Erege-tíz”, Felszeg-tíz și Forrók-tize”.

Istoricul Kisgyörgy Zoltán în lucrarea Toponimia orașului Sf. Gheorghe mai amintește încă două „zecimi”: „Alszeg-tíz și Közép-tíz”.

- „Alszeg-tíz” („Alszeg”) este amintit în documentele din 1767 și 1786. Această zonă este delimitată de str. Ciucului, pâraul Debren și oborul de animale („Vásármezeje”), azi zona blocului nr. 105 și hotelul Consic. Zonă locuită de iobagii familiei Daczó (?).

- „Erege-tíz”(„Erege”) este amintit în documentele din 1767, 1834. Denumirea zonei din care provine numele str. Erege de azi este probabil identică cu zona denumită „Eregély”. (amintită în documentele din 1633, 1660, 1666, 1667, 1669, 1679, 1680, 1685, 1757, 1770, 1813), zonă delimitată aproximativ de pâraul Debren, Piața Kálvin și str. Voican.

- „Felszeg-tíz” („Felszeg”) este amintită în documentele din 1762, 1767. Denumirea zonei din care provine str. Felszeg de azi, zonă amplasată pe malul stâng și drept al pâraului Debren spre marginea nord-estică a localității, începând din Piața Kálvin.

- „Forrók-tize” este amintit într-un document din 1767, zonă localizată de istoricul Kisgyörgy Zoltán între pâraul Debren, str. Ciucului și str. Bisericii.

- „Közép-tíz” este amintit într-un document din 1786, zonă localizată de acelaș istoric între străzile Bisericii, Daczó și Ciucului.

Conscripția militară din iunie 1848 este întocmită de asemenea după zecimi. De data aceasta sunt menționate 8 zecimi cu menționarea persoanelor responsabile pentru fiecare zecime, fără să fie descrisă amplasarea în teritoriu a zecimilor.

Informații importante, despre persoanele (familiile) care dețineau case de locuit sau clădiri cu alte destinații, putem obține din testamente sau din declarațiile martorilor (în cazuri juridice) păstrate din această perioadă.

Astfel, din declarațiile martorilor din 1792 aflăm că contele Mikes Antal deja din 1756 deținea terenuri și casă de piatră în orașul Sf. Gheorghe. În 1792 Mikes Mihály și Mikes János dețin un han în care funcționa și o cârciumă, în strada de sub biserica fortificată.

De la sfârșitul secolului XVII și începutul secolului XVIII avem cunoștințe de conace ridicate din piatră: în „Felszeg” și în „Forrok-tize” proprietatea familiei Székely din Chilieni și de un conac dispărut cu ocazia devastărilor provocate de trupele generalului Graven, (amintit prima dată în 1687) și ulterior reconstruit (casă mare de piatră „nagykőház”) a cărei proprietate este revendicată de familia Daczó.

Tot din această perioadă, pe baza testamentelor păstrate, avem cunoștință de o serie de persoane care dețin case în:

-Sf. Gheorghe: 1623: Kis Mihály (unul dintre cei șapte jurați ai orașului); 1670: Márkos Simon Deák (învățător); 1681: Király István (primipil din „Felszeg”), Sarat Tamás (moștenitorul lui Király István) și Mihály papné (văduva preotului Mihai vecină cu casa lui Király István); 1686: Daczó János (nobil, deține și moara de pe Olt); 1708: Kovács Ferenc Deák (învățător, casă în piața Kálvin?), Király János și Varga János. În afară de conacul lui Daczó János celelalte conace și case nu putem identifica.

-Simeria: 1703: Botos Borbála (văduva lui Bóra János, nobil) și Bora Samuel (nobil), nu putem identifica

-Chilieni: 1459, 1583: familia Székely deține mai multe case și conace; 1701: Székely Mihály. În afara conacului Székely-Potsa celelalte obiective nu se pot identifica.

-Coșeni: 1664: Nagy Tamás (nobil); 1706: Nagy István (nobil) și Szabo Pál (nobil); 1710: Száraz György și Nagy Pál (nobil); 1711: Szotyori Ferenc, Nagy Péter, Szabó Pál (nobili) și Száraz Miklós, nu putem identifica

Cercetările arhivistice executate în cadrul prezentului studiu s-au concentrat asupra oraș-satului Sf. Gheorghe și asupra satului Simeria, localități care prin unirea lor din 1880 au format orașul de azi.

Din documentele cercetate avem o serie de informații despre dezvoltarea orașului chiar dacă mai multe obiective azi nu mai putem identifica. În documente sunt menționate, ba chiar în unele cazuri chiar detaliat descrise, obiective cum ar fi de exemplu piețele:

După dobândirea dreptului orașului de a ține târguri, aceștia au fost ținute în actuala P-ța Kálvin „Belső Piac”(târgul de produse alimentare și meșteșugărești) și în locul denumit Câmpul târgului „Vásármezeje” (târgul de animale). Acest loc din urmă se afla la est de fostul conac Daczó pe proprietatea acestei familii.

În urma unei divergențe a orașului cu familia Daczó în 1690 piața este mutată pe locul actualului parc central (P-ța Libertății). Din cauza spațiului restrâns din P-ța Kálvin și

a pericolului permanent a incendiilor în 1750 și târgul de produse este mutat în același loc cu târgul de animale. Începând din acest an centrul de greutate al orașului se mută în locul pieții Libertății de azi.

În documentele cercetate sunt amintite:

Străzile:

- Str. Erege („Eregéj”, Ereghely) 1616, 1636, 1643, 1650
- Str. Ciucului 1640
- Str. Dankó (nu putem identifica) 1668
- Str. Voican sec. XVII (?)
- Str. Kós Károly („Brassói” pe vremea respectivă) 1695
- Str. Gróf Mikó Imre („Libócz” pe vremea respectivă) 1696
- Str. Bisericii 1714
- Str. Gyárfás „Alszegeben Gyárfás Jenő utcája” (nu putem identifica) 1747
- Str. Székely 1750
- Str. Kossuth Lajos („Barompiacra kimenő”, pe vremea respectivă) 1750
- Str. Bánki Dónát („Rét” pe vremea respectivă) 1770

Podurile:

- Podul de piatră („Kőhíd” nu putem identifica) 1728
- Podul vechi de lemn („Régi fahíd” peste Olt la intrarea de est) 1749, demolat 1858
- Podul din Simeria („Szemerja híd” probabil pe drumul Brașovului) 1767

Morile:

- Moara de pe Olt (probabil este vorba de proprietatea familiei Daczó) 1677, 1686, 1692
- Moara de la Bedeháza 1764
- Moara satului Simeria de pe Olt, nu putem identifica 1767

Mai sunt amintite (sau descrise) următoarele obiective:

-Biserica fortificată reformată, construită în sec. XIV a fost transformată în stil gotic în 1547 cu sprijinul familiei Daczó. Tot din această perioadă se datează și zidurile și turnurile de apărare.

Biserica reformată din Simeria, construită în sec. XIV și transformată în stil gotic în la sfârșitul sec. XV, începutul sec. XVI. În anul 1759 este amintit incinta înconjurată cu zid de piatră și clopotniță de lemn. În anul 1740 biserica a fost reparată, iar în 1766 turnul de poartă a incintei a fost transformată în turn clopotniță.

-1666 - Este amintit o capelă („oltárszegeben a kápolna felett”) identificat de Kisgyörgy Zoltán, azi nu este perceptibil

-1725 - Sediul oraș-sat (grinda de meșter în M.N.S.), demolat 1976

-1755 - Este amintită parohia reformată din P-ța Kálvin (pe locul parohiei actuale), demolat

1756 - Clădirea comandamentului militar austriac „Stabális ház” (nu este identic cu „Casa cu Arcade”!), nu putem identifica

-1762-64 - Vechea casă de rugăciuni (catolică), demolat 1786, nu putem identifica

-1764 - Sediul Scaunului a fost cedat armatei de grăniceri, ca sediu a colonelului regimentului de husari, nu putem identifica

-1765 - Prima farmacie din oraș, nu putem identifica

1780 - Conacul „Bora-Dénes” din Simeria

ANALIZA HĂRȚILOR ISTORICE

Pentru analiza evoluției urbane avem ca sprijin hărțile istorice păstrate. În vederea analizei s-a ales prima hartă militară (1785), a doua hartă militară (1871) și harta militară din 1943.

Ca suport desenat pentru reprezentarea clădirilor mai importante, în ordinea anului de construire, s-a ales (de altfel singura corespunzătoare) harta militară din 1943 în care rețeaua stradală este încă cea tradițională și țesutul urban nu este încă afectat.

Pe hărți am marcat târgurile, clădirile care au fost identificate și perimetrul construit al localității.

a) Prima ridicare topografică militară – 1785 (anexa 1)

Rețeaua stradală a oraș-satului Sf. Gheorghe și a satului Simeria sunt în bună parte deja formate. S-au putut identifica străzile (denumirea actuală):

-Sf. Gheorghe – Ciucului, Voican, Daczó, Bisericii, Cetății, Erege, Borvív, Székely, Malomgát, Irinyi, Cînepii, Podeșului, Kossuth Lajos, 1 Decembrie 1918 până la intersecția cu Nicolae Bălcescu, Gróf Mikó Imre, B-dul Gen. Grigore Bălan până la intersecția cu Mikes Kelemen

Mai incertă este identificarea străzilor Horia, Cloșca și Crișan, precum și a străzii Váradi József.

-Simeria – Dózsa György, József Attila, Bolyai János, Cismelei și o mică porțiune din Str. Kós Károly și Jókai Mór.

Pe hartă se poate observa începuturile mobilării laturilor Est și Nord a pieții târgului și se poate delimita teritoriul ocupat de cazarma regimentului de husari.

Reprezentarea clădirilor este destul de inexactă și mai incertă, ca atare aceste informații am tratat mult mai critic.

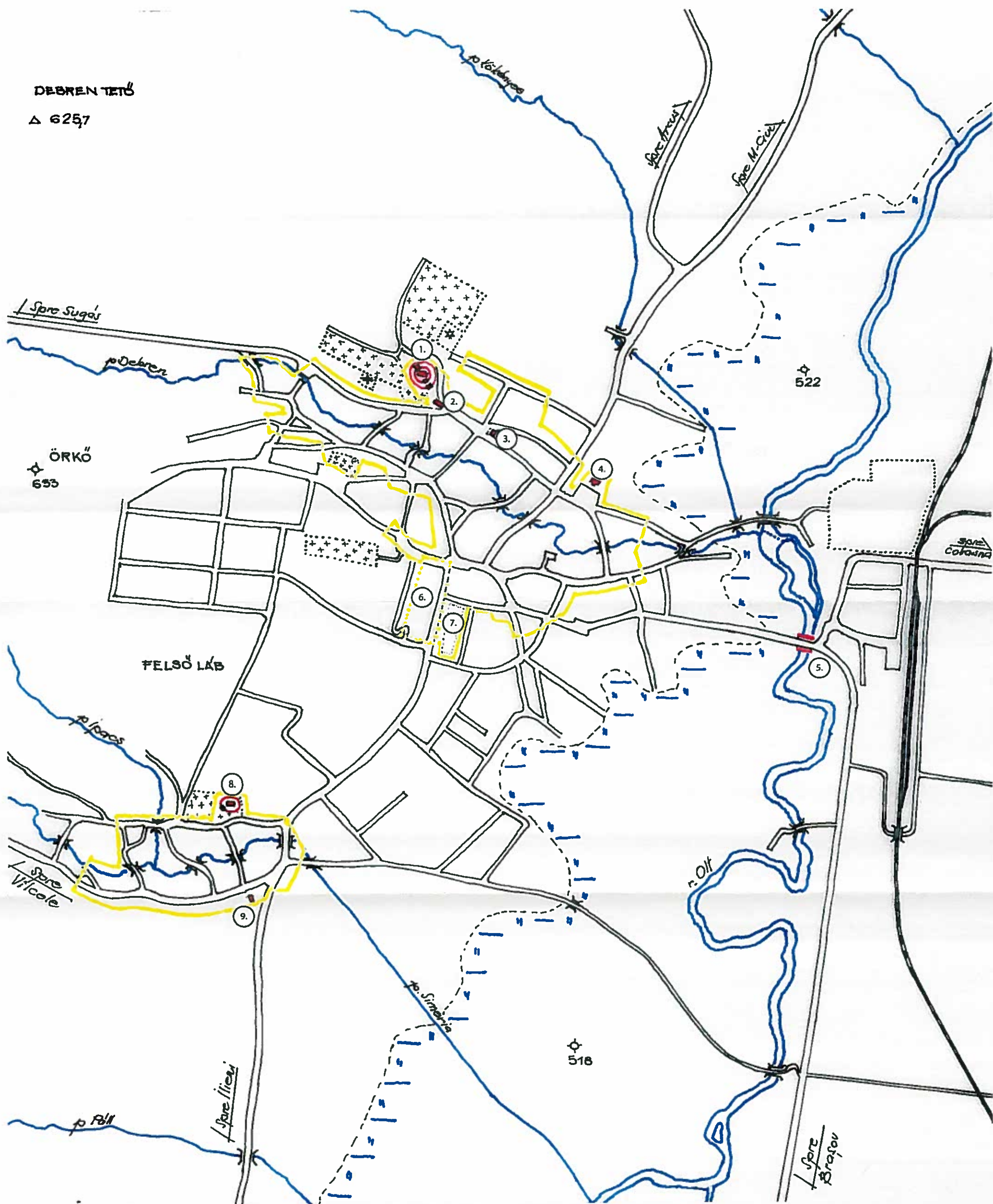
Cu mare probabilitate am identificat și am marcat pe harta anexată cu număr clădirile:

- (1) -Biserica reformată fortificată
- (2) -Parohia reformată
- (3) -Sediul oraș-sat
- (4) -Conacul Daczó
- (5) -Podul vechi de lemn de pe Olt
  - Moara Daczó (?) de pe Olt
  - Moara de la Bedeháza
- (6) -Piața Târgului (Borjújáróhely)
- (7) -Cazarma regimentului de husari
- (8) -Biserica reformată din Simeria
  - Podul din Simeria
- (9) -Conacul „Bora-Dénes” din Simeria

Pe hartă, pe lângă pârâul Debren, la Vest de capătul localității mai este reprezentată o moară despre care până la ora actuală nu deținem nici o informație.

Planul “oraş-satului” Sfintu Gheorghe şi a satului Simeria în anul 1785

b) A doua ridicare topografică militară – 1872 (anexa 2)

Este mult mai exactă atât ca rețea stradală cât și ca reprezentare a clădirilor existente decât prima ridicare topografică militară.

Sunt reprezentate străzile noi față de cele identificate pe prima hartă cum ar fi: Váradi, Horia Cloșca și Crișan, Cimitirului, Örkő, Bartalis Ferenc, Orbán Balázs, Konsza Samu, partea de jos a străzii Spitalului, Kriza János, Bánki Dónát, Mikes Kelemen, precum și străzile Furcii și Florilor din Simeria.

Piața târgului este deja bine conturată, iar strada Kós Károly este mobilată aproape de satul Simeria.

Din această perioadă avem cunoștință sau după caz am identificat următoarele clădiri:

-1786 (10) -Biserica de lemn catolică (posibil pe locul actualei biserici catolice ?), demolat 1832

(1a) -Fosta școală germană (construită după demolarea zidului exterior de apărare a bisericii fortificate reformate)

-Sfârșitul sec. XVIII

(11) -Moara Karácsony „Gyuribá malma” (amintit în 1790, este posibil să fie identică cu moara familiei Daczó ?), demolat

-1790 (12) -Biserica ortodoxă de lemn (turnul de piatră 1802, biserica de lemn demolată și reconstruită din piatră 1872)

-1793-1796

-Lucrări de reparații ample la biserica reformată din Simeria

-1794 (13) -Conacul „Serestély” (Simeria)

-1799 -Clădirea fostei școli confesionale ortodoxă (în curs de restaurare)

-Sfârșitul sec. XVIII - începutul sec. XIX

(14) -Hanul Béldi (Veres kocsmá), demolat 1891

(15) -Conacul „Bora Benedek” (Simeria)

-Începutul sec. XIX (?)

(7a) -Cele trei clădiri ale cazarmei regimentului de husari (inclusiv grajdurile, demolate în a doua parte a sec. XIX)

-Vechiul Casino („Kaszinó Bolt”, amintit în anul 1830), demolat 1869

(16) -Vechiul hotel al orașului („Városi Szálló” amintit în 1841), demolat 1973

(17) -Fosta locuință a lui Bogdán Artur (aici a fost găzduit Petőfi Sándor în anul 1849), demolat

-1812 (18) -Conacul „Pototzki”, demolat 1979

-1814-1815

(19) -Casa Balurilor („Bálház”, din 1852 cazarmă), demolat 1963

- 1820-1821
  - (20) -Casa cu arcade (fosta clădire a comandamentului regimentului de husari, azi sediul organizațiilor nonguvernamentale)
- 1829 -Refacerea turnului clopotniță a bisericii fortificate reformate în forma lui actuală
- 1829-1832
  - (21) -Fostul sediu al Comitatului Trei Scaune (azi Biblioteca Județeană)
- 1832-1834
  - (22) -Vechea Biserica catolică (zidită)
- 1839 (23) -Casa „Pünkösdi”(azi locuință și sediul Băncii Țiriac)
- Prima jumătate a sec. XIX (?)
  - (24) -Casa familiei Wellenreiter (aici a fost începută producția berii în anul 1857)
  - Clădirea cântarului pieții, demolat 1854
  - Carmangeria orașului („mészárszék”), demolat 1854
- 1842-1845 -Baia „Györgybiró”, demolat
- 1847 -Demolarea turnului de piatră a bisericii reformate din Simeria
- Contruirea turnului clopotniță din lemn a bisericii reformate din Simeria, demolat 1911
- 1851-1853
  - (25) -Fostul spital „Ferencz József (azi spitalul de psihiatrie)
- 1852 -Fabrica de postav a lui Seqvens József, demolat
- Începutul anilor 50 a sec. XIX
  - Șirul de case de pe latura vestică a pieții (construite pe parcelele vândute de oraș prin licitația din 1852)
- a) (26) de la spitalul „Ferencz József” spre nord

-casa Magyari	(șirul de case demolate în anii 80 a secolului XX)
-casa directorului Colegiului Székely-Mikó	
-casa Czell	
-casa Ehédi	
- b) (27) de la sediul scaunului spre nord
  - casa Ötves
  - casa Császár, demolat în 1978
  - casa Fadgyas, demolat în anii 20 a sec. XX
- 1853 -Fabrica de spirt a lui Kupferstich Jakab, demolat
- Demolarea vechii biserici (gotice) reformate din Simeria
- 1854-1856
  - (28) -Fostul sediu al orașului (azi teatrul Tamási Áron), lucrări de decorații

interioare 1859, aici a funcționat între anii 1865-1899 prima scenă demontabilă al orașului

-Construirea bisericii reformate din Simeria (pe locul celui demolat în 1853)

- 1857 -Prima lucrare de amenajare a pieței prin astuparea șanțului și tăierea salcânilor de pe marginea șanțului
- 1858 (5a) -Podul mare de lemn „Nagy híd” peste râul Olt, demolat 1906
- 1860 (29) -Casa doctorului Vissiak Antal (clădirea cunoscută sub denumirea conacul „Mikóvényi”), demolat 1977
- 1861 -Fabrica de pălării a lui Kis Dénes (atelierul de pălării a existat și înainte de 1855), demolat
- 1862 (30) -Casa „Bogdán”, demolat 1972
-Moara bisericii reformate (nu putem identifica), demolat
- 1865 (31) -Casele cu etaj din str. 1 Decembrie 1918 (Kossuth tér) a lui Benkő Elek și Pototzki Manó
- 1869 -Începerea pietruirii pieții
- 1869-1870
(32) -Clădirea Bazarului
-Prima vilă din Băile Șugaș, construit din materialul fostului casino, (nu putem identifica)
- 1871 -Monumentul eroilor 1848 de la „Eprestető”, demolat
- 1870-1877
(33) -Aripa vestică a colegiului „Székely-Mikó” (deși construcția este abia începută, este terminat numai parterul, figurează pe hartă)

Din această perioadă mai avem cunoștințe de o serie de evenimente care au avut o influență directă asupra dezvoltării orașului:

Prezența armatei de grăniceri pe teritoriul orașului și amenajarea noului loc, mult mai favorabil și spațios pentru târguri, a determinat în mare măsură dezvoltarea meșteșugurilor.

În 1808 se înființează bresla cizmarilor, iar în 1829 asociația pantofarilor și pielarilor înființată în 1823 se transformă în breaslă.

Ele sunt urmate de înființarea breslelor:

-tâmplarilor, lăcătușilor, fierarilor și rotarilor în 1830

-șelarilor, cojocarilor și pălărierilor în 1854

-În anul 1858 se înființează o nouă breslă comună a șelarilor, rotarilor, fierarilor și curelarilor.

În 1788 prin hotărâre imperială (Iosif al II-lea al Austriei) este înființată Direcția de construcții (Aedilis Directio) al Transilvaniei. Datorită numărului din ce în ce mai mare de construcții, supravegherea lor în localitățile mai mici este asigurată de conducerea orașului. Jurații orașului Sf. Gheorghe sunt însărcinați cu această obligație în anul 1816.

Deja în primele decenii a secolului XIX orașul era conștient de necesitatea dezvoltării urbane. Ca atare a făcut pași concreți în această sens.

-În anul 1830 printr-o adresă Scaunul informează „Guberniul” că orașul a oferit de bună voie teren pentru construirea noului sediu al Scaunului „.....cu scopul știut dinainte... dacă „Pretoriumul” se va construi în Sf. Gheorghe prin el orașul devine mai nobil și acesta va facilita și dezvoltarea culturii .....”

-Printr-o hotărâre a orașului din 1839 în scopul prevenirii incendiilor locuitorii orașului sunt obligați la folosirea învelitorii de șindrilă. Această hotărâre este bine venită, în special dacă luăm în considerare că în anul respectiv, dintre cele aproximativ 500 de case existente în oraș, 165 de locuințe și 157 de anexe gospodărești aveau învelitoare de paie.

În conformitate cu regulamentul pădurilor (Silvestris Ordo) locuitorii orașului beneficiază de așa zise „competențe” (competentia) însemnând cantitatea necesară de lemn pentru construire de locuințe și anexe gospodărești.

În perioada 1831-38 au fost eliberate 45 de competențe pentru locuință și 38 de competențe pentru anexe gospodărești, iar în anul 1842 au fost eliberate 8 competențe pentru locuință și 10 competențe pentru anexe gospodărești

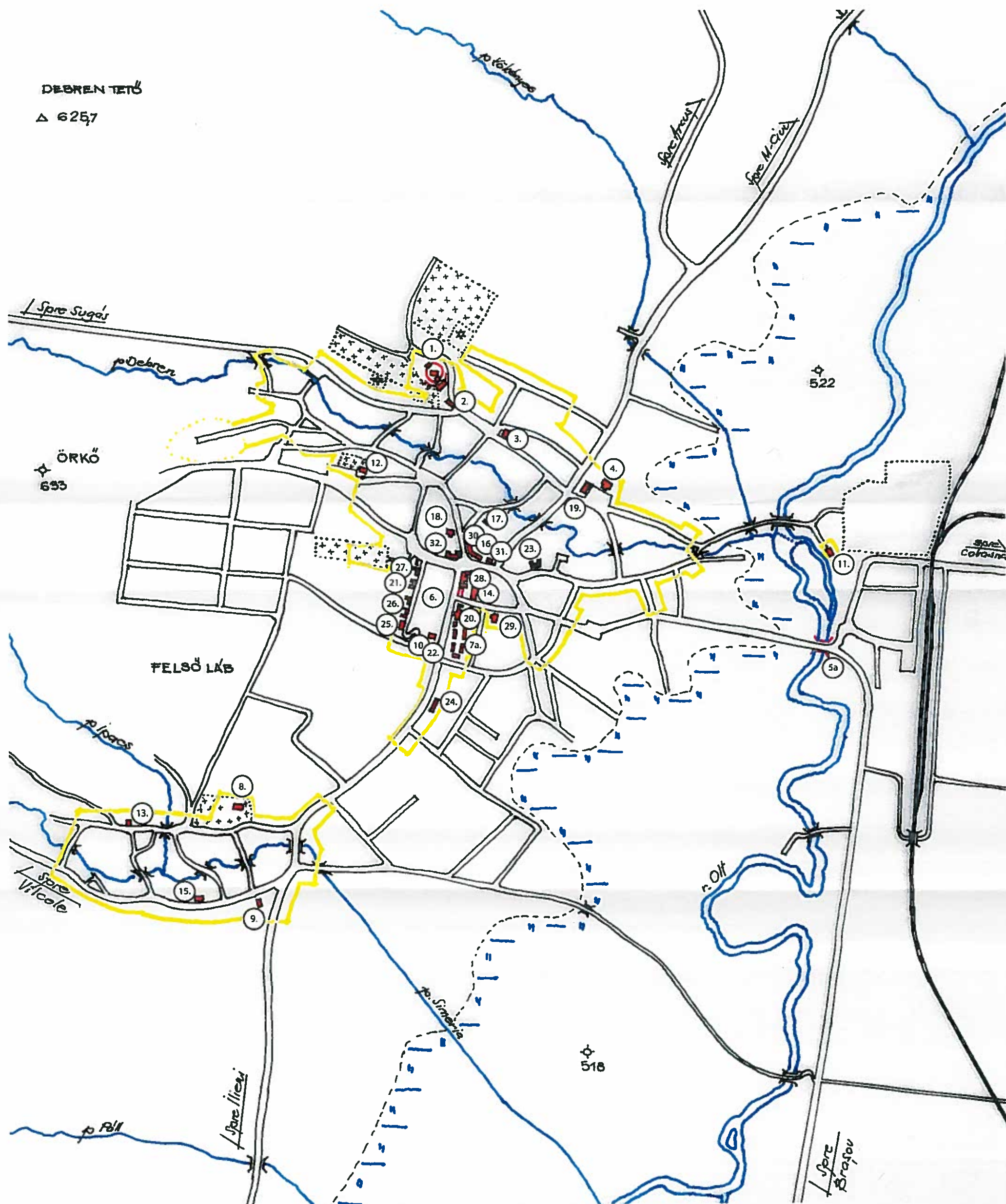
În procesele verbale întocmite în acest sens sunt menționate și competențele pentru cantitatea de lemn necesar pentru reparații și pentru construirea porților, dar sunt diferențiate și natura lemnului (de esență tare și moale)

Desfășurarea activității de comerț este în mare măsură ușurată prin înființarea poștei în anul 1850 și a telegrafului în anul 1872.

Clădirile numerotate au fost marcate pe harta anexată. (numerotarea este în continuarea obiectivelor reprezentate pe prima hartă cea din 1785)

Planul oraşului Sfintu Gheorghe şi a satului Simeria în anul 1872

c) Harta militară din 1943 (anexa 3 și 4)

În această perioadă are loc prima dezvoltare mai amplă a orașului istoric, și este caracterizată de prezența historismului, eclecticului, secesionismului. După primul război mondial apar primele obiective moderniste a localității.

Se continuă mobilarea străzii Ciucului până în zona intersecției cu drumul Arcușului și după unirea orașului Sf. Gheorghe cu Simeria este mobilată strada Kós Károly pe toată lungimea lui.

Apar străzi noi (denumirea actuală): Kőrösi Csoma Sándor, Câmpului, Kökényes, Nagy György, 1 Decembrie 1918, (pe toată lungimea lui actuală până la gară), Gării, Armata română, Morii, Csutak Vilmos, Puskás Tivadar, Bethlen Gábor, Fânului, Pescarilor, Spitalului, Berzei, Vulturului, Primăverii, Rozelor, Garoafei, Privighetorii, Salcâmlor, Andrei Șaguna, Fabricii, Țigaretei, Tutunului, Pârâului, Márton Áron, Barabás Miklós, Andrei Șaguna, Benedek Elek și Zöld Péter.

-1870-1877

(33) -Aripa de vest a colegiului Székely-Mikó, arhitect Zofahl Gusztáv

-1874 (34) -Monumentul eroilor revoluției din 1848 din P-ța Libertății

-Înființarea primei Tipografii din oraș

-1878 (35) -Casa lui Bogdán Flórián (azi sediul comunității Adventiste)

-1879 -Fondarea primei Fabrici Secuiești de Țesături (Első Székely Szövőgyár)

-1879-1890

(36) -Casa de raport (bérház) a lui Ötvös Pál (azi Curtea de Conturi)

-Anii '80 a sec. XIX

-Lucrările de terasament a promenadei din partea vestică a pieții Libertății

-1880 -Transformarea fostului conac Daczó în Școală Industrială de Fete (după 1918
temniță), demolat în anii '40 a sec. XX

-1881 -Baia lui Serester János, demolat

-1887 (37) -Atelierul Școlii Normale de Băieți (transformat în internat 1909-10),
demolat

-1888 (38) -Casa de economii „Háromszék” (azi Casa Căsătoriilor - Primăria)

-1889 (39) -Casa familiei Fogolyán (azi clădirea Prefecturii)

-Treptele de piatră din fața Bibliotecii Județene

-Sfârșitul secolului XIX

(40) -Conacul Nagy-Bogáts

(41) -Casa lui Deák András din strada Gödri Ferenc

(42) -Parohia catolică Sf. Iosif

-1890-1892

(33a) -Aripa de sud a colegiului Székely-Mikó, arhitect Alpár Ignác